

Taiwan

*Eiland van
groei en welvaart*

Redactie Nederlandse vertaling: Annelous Stiggelbout

Samenstelling: Wang Wei-jyh en Lin Pei Jung

Uitgeverij IJzer
Utrecht

Inhoud

7	Inleiding Annelous Stiggelbout
13	Belangrijke historische gebeurtenissen
15	Hertenhuiden Wu Tsong-min <i>Vertaling Sebastiaan Breukel</i>
22	't Walvis Been (fragment) Wang Chia-hsiang <i>Vertaling Mathilda Banfield</i>
26	Landverlies van de inheemse bevolking Wu Tsong-min <i>Vertaling Sebastiaan Breukel</i>
36	Een grote maatschappelijke revolutie Wu Tsong-min <i>Vertaling Sebastiaan Breukel</i>
46	Een overvloedige oogst Lai Ho <i>Vertaling Joren Pronk</i>
55	Ingebonden voeten en verdwenen vrouwen Wu Tsong-min <i>Vertaling Sebastiaan Breukel</i>
64	Verslag van het leven van zomaar een vrouw Lung Ying-tsung <i>Vertaling Michelle Yin-San Tiu</i>
81	Rijstcrisis en hyperinflatie Wu Tsong-min <i>Vertaling Job de Bolle</i>
89	De smaak van appels Huang Chunming <i>Vertaling Matthijs Verzijden</i>

- 115 Een gunstig ondernemingsklimaat opbouwen
Wu Tsong-min
Vertaling Job de Bolle
- 125 De schildpad kruipt omhoog,
het water splijt de berg
Yang Ch'ing-ch'u
Vertaling Thom van Dam
- 158 Chips
Wu Tsong-min
Vertaling Job de Bolle
- Nawoorden
- 167 Twee soorten kennis in één hap leesvoer:
een fusie van wetenschap en literatuur
Su Shuo-bin
Vertaling Maaïke de Wijs
- 170 De mensheid in beeld:
een kennisexperiment met Taiwan als uitgangspunt
Huang Chun-ju
Vertaling Sebastiaan Breukel
- 173 Bronvermelding afbeeldingen
- 175 Bronvermelding van de oorspronkelijke teksten

Inleiding

Er zullen heel wat Nederlanders zijn die niet weten dat Taiwan 38 jaar lang een Nederlandse kolonie is geweest. Het eiland werd in Europa bekend onder de naam die het van de Portugezen had gekregen: Ilha Formosa, “mooi eiland” (en dat is het inderdaad). Maar het was de VOC die in 1624 in het zuiden van het eiland, bij het huidige Tainan, fort Zeelandia bouwde. Van daaruit werd handel gedreven met de inheemse Taiwanese. Ook kwamen er in deze tijd steeds meer Han-Chinese migranten van het vasteland om er landbouw te bedrijven. In 1662 werd de VOC uit Taiwan verdreven door handelaar/piraat/Ming-admiraal Zheng Chenggong, bij ons beter bekend als Koxinga. Koxinga stierf niet lang nadat hij zich op Taiwan had gevestigd, en zijn dynastie was daarna geen lang leven beschoren: in 1683 werd die verslagen door het leger van de Qing-dynastie, die inmiddels in China aan de macht was. Zo werd Taiwan deel van het Chinese keizerrijk. Verderop in dit boek leest u meer over hoe de Qing-regering het eiland bestuurde.

De Qing verzwakte geleidelijk en verloor eind negentiende eeuw een oorlog tegen Japan, waarna ze in 1895 Taiwan moest afstaan. Van toen af aan was Taiwan een kolonie van Japan. De Taiwanese werden beschouwd als een soort tweederangs-Japanners en Japans werd de officiële taal van het eiland. Vijftig jaar lang was Taiwan onderdeel van het Japanse keizerrijk, tot Japan na het verliezen van de Tweede Wereldoorlog zijn soevereiniteit over het eiland moest opgeven. Het lag voor de hand dat Taiwan toen opnieuw deel werd van China. Daar was intussen de Qing-dynastie ten val gekomen en de Republiek China opgericht, maar ook woedde er een burgeroorlog tussen de communisten onder leiding van Mao Zedong en de nationalistenvan Chiang Kai-shek. In 1945 waren de nationalistenvan, met hun partij de Kuomintang (KMT), aan de macht, en zij kregen dus ook de macht over Taiwan, dat deel werd van de Republiek China.

De burgeroorlog eindigde, zoals u weet, met de overwinning van de communisten en de Kuomintang-regering nam haar toevlucht op

Taiwan. Het grootste deel van het nationalistische leger, ambtenaren en hun gezinnen kwamen met hen mee. Het plan was om op Taiwan weer op krachten te komen en daarna heel China terug te veroveren.

Daar is de KMT vooralsnog niet in geslaagd. Wel is Taiwan, na nog enige bewogen decennia, uitgegroeid tot een levendige democratie met een bloeiende economie. En over die economie gaat dit boek, gepresenteerd door afwisselend een non-fictiestuk over een episode uit de Taiwanese economische geschiedenis en een fictieverhaal over datzelfde thema.

De geschiedenis van de Taiwanese economie begint met de handel in hertenhuiden. Inheemse jagers verkochten die aan Chinese en Japanse handelaren, en vanaf 1624 aan handelaren van de VOC. In het eerste verhaal in deze bundel, een fragment uit de roman “t Walvis Been” van Wang Chia-hsiang (1966), komt een jonge inheemse jager voor het eerst bij fort Zeelandia, toen nog in aanbouw, waar leden van allerlei stammen elkaar tegenkomen. Het fort lag aan de baai van Tayouan, waarin een rif lag die van de Nederlanders de naam “t Walvis Been” had gekregen.

Onder de Qing-dynastie raakte de inheemse bevolking geleidelijk steeds meer land kwijt aan Han-Chinese immigranten, die het ontgonnen voor de landbouw. Taiwan bleef een ondergeschoven kindje van het rijk, tot het Qing-hof in de negentiende eeuw begon te beseffen hoe strategisch het gelegen was. Taiwan werd gepromoveerd tot volwaardige provincie en kreeg een gouverneur, Liu Mingchuan, die modernisering en hervormingen doorvoerde.

De Japanse koloniale regering die het eiland in 1895 in handen kreeg wilde de suikerindustrie, die al bestond in Taiwan, moderniseren en uitbreiden. Als onderdeel van het beleid werd het suikerriet centraal ingekocht door de zogenoemde *kaisha*, lokale monopoliebedrijven, maar de suikerrietboeren waren niet altijd tevreden over de prijs die ze voor hun oogst kregen. In 1925 kwam het in de plaats Erlin in het district Changhua tot onlusten tussen de boeren en de suikerfabriek, en 25 mensen die hadden meegedaan aan de protesten werden opgepakt. Dit incident wordt soms gezien als een anti-koloniale opstand tegen het Japanse bewind, maar zo simpel ligt het niet: de eigenaren van de lokale *kaisha* waren zelf Taiwanese.

Het verhaal “Een rijke oogst” verscheen in 1932, zeven jaar na de onlusten in Erlin, duidelijk met die gebeurtenissen in gedachten. Schrijver Lai Ho (1894-1943, ook gespeld als Lai He, Loa Ho en Luā Hô) was een activistisch auteur, die veel schreef over hoe de gewone Taiwanese zich met moeite staande hielden onder het koloniale bewind.

De officiële taal van Taiwan was in die tijd Japans, en ook auteur Lung Ying-tsung (1911-1999) begon zodoende zijn literaire carrière in het Japans. In zijn verhaal “Verslag van het leven van zomaar een vrouw” is te lezen hoe traditioneel de voorkeur werd gegeven aan zoons boven dochters: jongens zetten de familielijn voort, meisjes trouwen in bij een andere familie en aan een dochter heb je dus niets op je oude dag. De hoofdpersoon van dit verhaal wordt zo eerst inwonend dienstmeisje en trouwt later in bij een arm boerengesin. Haar zus wordt uitgehuwelijkt aan een familie in een heel andere streek, zodat die haar eigen familie nooit meer terugziet. Doordat er meer waarde werd gehecht aan jongens, werden meisjes minder goed verzorgd of zelfs als baby gedood (waar ook de vader van de hoofdpersoon mee dreigt), met als gevolg dat er een groot aantal “verdwenen vrouwen” waren: er waren minder vrouwen dan demografisch logisch zou zijn. Met de opkomst van de suikerindustrie (en daarna nog meer met de opkomst van de maakindustrie) werden vrouwelijke arbeidskrachten steeds meer gewaardeerd, waardoor het aantal “verdwenen vrouwen” afnam. Maar de hoofdpersoon van dit verhaal merkt daar helaas weinig van.

Vanaf 1960 maakte de Kuomintang-regering werk van de industrialisatie en het opbouwen van een private industrie. Onder andere werd ingezet op het ontwikkelen van de textielindustrie, en later, vanaf de jaren 1980, op de elektronica. Ook andere maakindustrie floreerde, en lezers van mijn generatie herinneren zich vast nog wel hoe in de jaren 1980 zowat al ons speelgoed *Made in Taiwan* was. Die industrieën waren arbeidsintensief en er was veel vraag naar vrouwelijke arbeidskrachten. Jonge meisjes als Lü Qinglan, de hoofdpersoon van het verhaal “De schildpad kruipt omhoog, het water splijt de berg”, kwamen naar Noord-Taiwan (Taipei, Taoyuan en ook Changhua) om daar in de fabrieken te werken. Sommige van die fabrieken waren opgezet door buitenlandse investeerders, andere door Taiwanese. De verhouding tussen arbeid en kapitaal

was gespannen, zoals in dit verhaal te lezen is. Of de eigenaren van de fabriek buitenlands of Taiwanese waren, maakte daarbij niet veel uit: in sommige buitenlandse fabrieken waren de werkomstandigheden juist goed, terwijl de Taiwanese baas in dit verhaal weinig geeft om zijn jonge werkneemsters. Schrijver Yang Ch'ing-ch'u (1940, ook gespeld als Yang Qingchu) werkte zelf jarenlang in een olieraffinaderij en stond bekend als 'arbeidersschrijver', hij schreef veel over de ervaringen en het leven van arbeiders.

De industrialisatie kwam eigenlijk pas op gang na aandringen van de Amerikanen, die de jonge Republiek China met hulp gelden bijstonden. Om de besteding van die hulp gelden in goede banen te leiden waren er behoorlijk veel Amerikanen gestationeerd in Taiwan. Taiwan was destijds een arm land, met een gemiddeld inkomen dat maar een achtste was van dat in de VS, en in "De smaak van appels" van Huang Chunming (1935) komen zowel grote cultuurverschillen als een grote inkomenskloof naar voren. De familie Kang, hoofdpersonen van het verhaal, is arm: vader Kang doet zwaar, laagbetaald werk, het gezin woont in een krot, het schoolgeld voor zoon A-kiat is nog niet betaald... Als vader Kang wordt aangereden, neemt de Amerikaan die in de auto zat welwillend alle verantwoordelijkheid voor het ongeluk op zich, maar dat maakt het grote verschil tussen de arme Taiwanese en de achteloos welvarende Amerikanen haast alleen maar schrijnender. Daartussen zit nog een cultuurverschil: de politie-agent en de verpleegkundigen in het ziekenhuis, mensen die enige opleiding hebben gehad en nu een nette betrekking hebben, zijn Mandarijnstalige vastelanders, terwijl de ouders Kang alleen Taiwanese spreken – een thema dat vaker terugkomt in Huang's werk.

Taiwan is al eeuwen een zeer diverse samenleving, die tegenwoordig is opgebouwd uit de inheemse bevolking, met hun eigen talen (meervoud); de etnisch Han-Chinese bevolking die al eeuwen in Taiwan woont en vaak van huis uit Taiwanese spreekt (ook wel bekend als Hokkien of Hoklo) of Hakka is en daarom ook Hakka spreekt; de etnisch Chinese bevolking die rond 1949 met de KMT van China naar Taiwan zijn gekomen en hun afstammelingen, die Mandarijn spreken; en niet te vergeten de recentere immigranten: arbeidsmigranten uit Zuidoost-Azië die laagbetaald werk doen in de

bouw of de zorg, Zuidoost-Aziatische en Chinese vrouwen die als echtgenote naar Taiwan zijn gehaald, andere buitenlanders die hun weg naar Taiwan hebben gevonden en daar voor kortere of langere tijd hun leven opbouwen... Bovendien is er een periode van vijftig jaar geweest waarin Japans de dominante taal was.

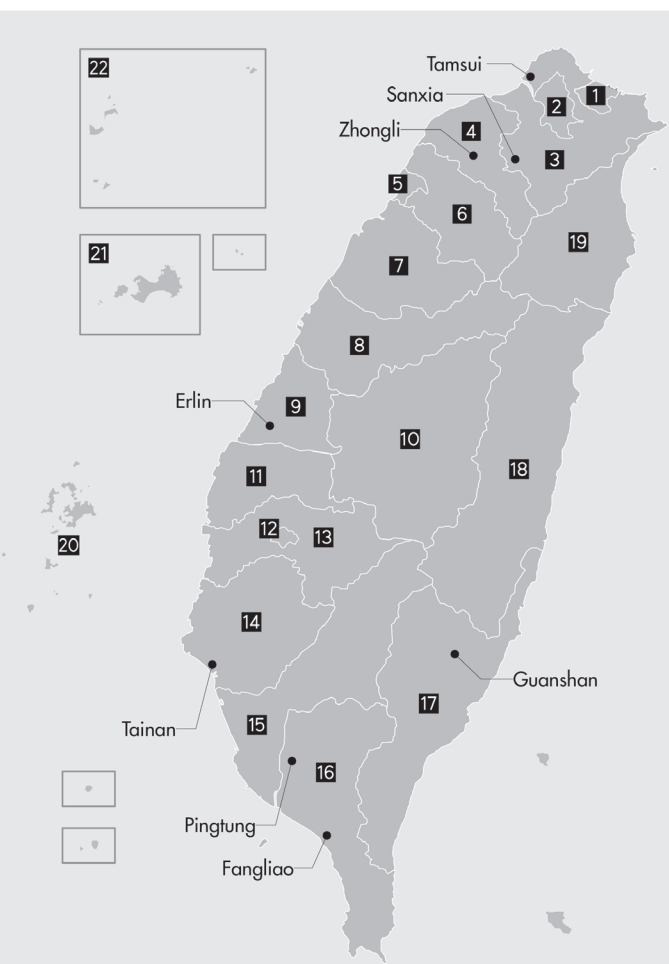
Die diversiteit maakt transcriptie van persoons- en plaatsnamen in dit boek een interessante puzzel. Voor de Chineestalige woorden en de namen in dit boek is in principe Hanyu Pinyin gebruikt, op verzoek van de initiatiefnemer, het Nationaal Museum voor Taiwanese Literatuur in Tainan. Maar dat is niet altijd aangehouden. De namen van bestaande mensen zijn gespeld zoals ze die naam zelf spellen, ook als die spelling niet overeenkomt met een specifiek transcriptiesysteem. De inheemse personages in het verhaal “t Walvis Been” hebben geen Chinese namen, en die namen zijn dus ook niet op de Chinese wijze gespeld. Twee van de verhalen spelen nadrukkelijk in een omgeving die Taiwaneestalg is, en voor die verhalen is daarom gekozen voor Tâi-lô, sinds 2006 het officiële transcriptiesysteem voor het Taiwanees. Twee van de verhalen spelen in de Japanse tijd, waardoor daar ook Japanse transcripties van woorden en namen in voorkomt. De schrijver van “Optekeningen van zomaar een vrouw” is Hakka (net als de vertaalster trouwens), zodat in dat verhaal ook hier en daar Hakka voorkomt.

Wat een rommeltje, denkt u misschien, maar ook dit is democratie, diversiteit, vrijheid van meningsuiting; ruimte voor verschillende culturele achtergronden, voor verschillende talen, en om je naam te spellen zoals je zelf wilt.

Dit is deel 1 in een serie van drie boeken, een project dat is opgezet door de Onderzoeksafdeling Geestes- en Sociale Wetenschappen van de Nationale Raad voor Wetenschap en Technologie in Taiwan en is uitgevoerd door het Nationaal Museum voor Taiwanese Literatuur. Wij danken de collega's in deze organisaties voor hun steun, en alle schrijvers, wetenschappers, bijdragers, vertalers, uitgevers en assistenten voor hun medewerking aan dit boek.

Rest mij nog u veel leesplezier te wensen met deze bijzondere bundel.

Annelous Stiggelbout

TAIWAN

- 1 Keelung
- 2 Taipei
- 3 Nieuw Taipei
- 4 Taoyuan
- 5 Hsinchu (stad)
- 6 Hsinchu
- 7 Miaoli
- 8 Taichung
- 9 Changhua
- 10 Nantou
- 11 Yunlin
- 12 Chiayi (stad)
- 13 Chiayi
- 14 Tainan
- 15 Kaohsiung
- 16 Pingtung
- 17 Taitung
- 18 Hualien
- 19 Yilan
- 20 Penghu
- 21 Kinmen
- 22 Lienchiang (Matsu)

Belangrijke historische gebeurtenissen

1624	De VOC sticht een handelspost aan de baai van Tayouan
1624-1662	VOC in Tayouan
1662-1683	Regering van de Zheng-dynastie, gesticht door Koxinga (Zheng Chenggong)
1683-1895	Taiwan onder bewind van de Qing-dynastie
1886	Belastinghervormingen van Liu Mingchuan
1895-1945	Taiwan is kolonie van Japan
1895	Grote Reinigingswet voor verbetering van de hygiëne en de volksgezondheid
1898-1905	Uitvoering landmetingen
1905	Eerste volkstelling
1908	Spoorwegverbindingen tussen Noord- tot Zuid-Taiwan voltooid
1925	Succesvolle introductie penglai-rijst
1945	Taiwan overgedragen aan de Republiek China
1945-1950	Hyperinflatie
1947	228-incident
19 mei 1949	Regering roept de noodtoestand uit
8 december 1949	Kuomintang trekt zich terug op Taiwan
25 juni 1950	Koreaanse Oorlog breekt uit
1950-1965	VS ondersteunen Taiwan
1954	Eerste Taiwancrisis; ondertekenen Mutual Defense Treaty tussen de VS en de Republiek China
1960	Door de VS voorgesteld plan voor versnelde economische ontwikkeling ingevoerd; export van textielproducten
1964	General Instrument opent fabriek in Xindian; export van elektronica
1965	Einde Amerikaanse steun
1979	VS sluiten diplomatieke banden met Volksrepubliek China, Taiwan Relations Act aangenomen
15 juli 1987	Noodtoestand beëindigd
1987	Oprichting TSMC